

ANALÝZA VÝVOJE VYBRANÝCH UKAZATELŮ TRHU PRÁCE V MORAVSKOSLEZSKÉM KRAJI

Pavína Pellešová
Katedra ekonomie, SU v Opavě, OPF Karviná
Česká republika
e-mail: pellesova@opf.slu.cz

ABSTRACT

The article deals with analysis of region in Moravian-Silesian area between 1999-2004. Population is structured according to age, gender and education, moreover according to economic activity. Employment, unemployment, number of vacancies and labour force evaluation are in focus. It is evident, that problems with unemployment resulting from restructuring of region are persisting.

KEY WORDS

Population, structure of population, rate of economical activity, labour force, employment, unemployment.

Úvod

Politika trhu práce v České republice (ČR) vychází z cílů Lisabonské strategie, a proto je jejím základním požadavkem podpora zaměstnatelnosti v zájmu omezování inflačních tlaků, snižování vysoké míry dlouhodobé nezaměstnanosti a prevence chudoby a sociálního vyloučení. Politika trhu práce sehrává z uvedených důvodů roli nejvýznamnějšího a neefektivnějšího prvku sociální a hospodářské politiky státu. Proto je nutné věnovat pozornost jejímu zacílení k ohroženým skupinám na trhu práce (jako jsou například absolventi škol, ženy s malými dětmi, nekvalifikovaní, starší pracovníci) vzhledem k významným změnám v demografické struktuře obyvatelstva, která vyvolává sociální i ekonomické problémy působící na vyváženost na trhu práce.

Na trhu práce je poptávková strana ovlivňována hlavně vysokým ekonomickým růstem, který by měl do budoucna prostřednictvím rozvoje malého a středního podnikání vytvářet nová pracovní místa. Pracovní místa vytvořená prostřednictvím přílivu přímých zahraničních investic nedosahují tak vysokého počtu, aby způsobily na trhu práce výraznější změny. Působí však pozitivně v podobě nepřímých efektů spojených se zapojováním domácích firem jako subdodavatelů. Na trh práce působí negativně proces restrukturalizace, způsobující tlak na růst produktivity práce, který je spojen se zrušením

neefektivní produkce. Propuštění pracovníci tak čelí změněným požadavkům na kvalifikaci a jsou zdrojem problémů jak v regionální oblasti, tak i v oblasti dlouhodobé nezaměstnanosti.

1. Klasifikace obyvatelstva podle věku, pohlaví, vzdělání a ekonomické aktivity

V rámci České republiky (ČR) se Moravskoslezský kraj (MSK) podílí na obyvatelstvu největší mírou, a to počtem obyvatel 1 259 tis. k 31. 12. 2004, což je cca 12,4%, viz tabulka 1. V letech 1999 až 2004 se počet obyvatel neustále snižoval, jeho celkový úbytek byl způsoben hlavně migrací. Počet žen převyšuje mírně počet mužů, a to jak v ČR (5 235 tis. osob, tj. o cca 1,15%), tak i v MSK (644 tis. osob, tj. o 1,3%) a kopíruje nepatrný pokles celkového počtu obyvatel. Z hlediska věkové struktury je nejvíce obyvatel jak v ČR, tak i v kraji v produktivním věku, a to okolo 70-71% (tabulka 1). Ke konci roku 2004 se mírně zvýšila porodnost a snížila úmrtnost. Obyvatelstvo v MSK stárne, výrazný úbytek (přes jeden procentní bod) je v kategoriích do 14 let a 15 až 24 let. K růstu obyvatel dochází v kategoriích 50-64 let a 80-letých a starších. Počet a podíl seniorů v populaci roste v důsledku demografické struktury a prodloužování střední délky života. Demografický vývoj tak představuje riziko pro vývoj ekonomiky ve středním a dlouhém období.

Tabulka 1 Věková struktura obyvatelstva v tisících v ČR a MSK v letech 1993-2004

Rok	Region	Počet obyvatel (střední stav)		z toho		
		celkem	ženy	0-14	15-64	65 a více
1999	ČR	10 283	5 280	1 729	7 138	1 416
	MSK	1 283	656	226	899	156
2000	ČR	10 272	5 273	1 685	7 165	1 422
	MSK	1 280	655	219	901	158
2001	ČR	10 224	5 245	1 643	7 168	1 413
	MSK	1 269	649	212	896	157
2002	ČR	10 201	5 236	1 605	7 180	1 416
	MSK	1 264	647	206	898	158
2003	ČR	10 202	5 233	1 571	7 211	1 420
	MSK	1 261	645	200	900	160

	ČR	10 207	5 235	1 539	7 240	1 428
2004	MSK	1 259	644	195	901	162

Pramen: www.czso.cz.

Vzdělanostní struktura obyvatel regionu odráží dřívější orientaci kraje na hornictví, zpracování surovin a nese s sebou řadu problémů spojených se strukturální nezaměstnaností jako důsledku restrukturalizace regionu. Největší počet obyvatel vykazuje základní a střední vzdělání bez maturity. Tato situace se mění, zvyšuje se počet středního odborného a všeobecného vzdělání s maturitou, rovněž roste počet vysokoškolsky vzdělaných obyvatel (od roku 2003 však v MSK nepatrně klesl), viz tabulka 2. Problémová je skupina obyvatel ve věku 20-24 let, což jsou především absolventi škol, jejichž vstup na trh práce souvisí s problémem nezaměstnanosti absolventů obecně, ale je rovněž podnětem pro využití nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti.

Podle vícekritériálního hodnocení krajů ČSÚ v demografické oblasti je MSK ve srovnání s ostatními kraji na 11. místě a z hlediska vývoje v letech 2000-2004 se nachází na jednom z posledních, tj. na 13 místě. Tato pozice kraje může mít negativní dopady na trh práce ve zkoumaném regionu.

Vývoj ekonomicky aktivního obyvatelstva (všechny osoby 15leté a starší, které splňují požadavky na zařazení mezi zaměstnané a nezaměstnané) kraje kopíruje tendence v ČR, dochází tedy k jeho poklesu, a to i z pohledu členění na pohlaví. Z hlediska věkové struktury obyvatel se tento vývoj projevuje odlišně pouze u kategorie 35-39 let, která rovněž představuje největší podíl na ekonomicky aktivním obyvatelstvu (93% v roce 2004). Míra ekonomické aktivity (vyjádřená jako podíl této pracovní síly na počtu všech osob starších 15 let) klesla z 60,99% v roce 1999 na 59,37% v roce 2004 celorepublikově a v kraji z 59,16% na 57,6%. Ekonomicky neaktivní obyvatelstvo, tj. obyvatelstvo v předproduktivním a poproduktivním věku vykazuje v ČR mírně rostoucí tendenci stejně tak i v MSK (viz tabulka 2), což ovlivňuje velikost transferových plateb proudících do regionu.

Tabulka 2 Míra ekonomické aktivity v %

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
ČR	60,99	60,39	59,99	59,76	59,42	59,37
MSK	59,16	58,58	58,56	58,66	58,08	57,6
z toho ve věku:						
15 - 19 let	19,3	12,2	11,2	8,5	9,8	8,0
20 - 24 let	67,4	70,1	69,8	65,1	62,9	60,8
35 - 39 let	92,3	92,4	93,2	93,1	91,1	93,0
45 - 49 let	90,1	89,6	90,4	92,2	91,5	88,5
60 - 64 let	10,2	9,7	12,2	14,9	10,9	10,5
v tom podle vzdělání:						
základní a	25,5	23,5	23,2	22,2	21,7	21,2

bez vzdělání						
střední bez maturity	69,9	69,4	69,2	70,0	68,8	67,1
střední s maturitou	68,4	69,2	68,9	68,9	66,7	66,8
vysokoškol.	77,5	77,5	79,7	79,6	78,9	77,7

Pramen: www.czso.cz.

Míra ekonomické aktivity stále klesala, ale nabídka pracovních sil na trhu práce byla relativně vysoká. Pracovní síla v MSK vykazuje analogický trend jako míra ekonomické aktivity, tabulka 3. Podíl žen na pracovní síle (44,8%) je v regionu nepatrně vyšší než v ČR (44,2%). Z pohledu vzdělání vykazuje pracovní síla největší počty u středoškolsky odborného vzdělání.

Tabulka 3 Pracovní síla podle vzdělání v tis. osob

Rok	Region	celkem	z toho ženy	základní vzdělání	střed. odbor. vzdělání	střed. odbor. a všeobec. vzdělání s maturitou	vysokoškolské vzdělání
1999	ČR	5218,2	2312,6	499,20	2349,5	1777,90	569,10
	MSK	623,4	275,9	64,40	300,00	200,40	57,10
2000	ČR	5 186,1	2 298,8	527,10	2258,9	1809,30	564,9
	MSK	619,4	276,1	60,70	287,90	209,20	60,80
2001	ČR	5 146,0	2 278,7	517,00	2186,3	1835,10	581,8
	MSK	616,2	273,8	58,00	286,40	204,70	64,80
2002	ČR	5 139,1	2 269,4	439,60	2245,0	1808,5	628,9
	MSK	618,9	275,5	57,60	289,50	206,90	64,70
2003	ČR	5 132,3	2 271,5	321,0	2076,5	1695,2	638,2
	MSK	615,0	275,5	32,5	249,2	178,3	64,2
2004	ČR	5132,5	2268,2	296,9	2039,4	1709,7	659,7
	MSK	611,7	274,2	30,1	247,0	182,5	63,1

Pramen: www.czso.cz.

2. Klasifikace obyvatelstva podle zaměstnanosti, nezaměstnanosti, počtu volných pracovních míst a ocenění pracovní síly

Na celkové zaměstnanosti ČR se MSK podílí přibližně 11%, (1999–11,1%, 2004–11,7%). Zaměstnanost v jednotlivých sektorech národního hospodářství prošla zásadními změnami v 90. letech minulého století. Dochází k přechodu zaměstnaných z primárního a sekundárního sektoru do terciárního, kdy se podíl zaměstnanosti ve srovnání let 1990 a 2004 v primárním sektoru snížil z 15,3% na 4,3% a v terciárním se zvýšil z 42,8% na 56,5%. Probíhající strukturální změny se projevují v dalším uvolňování pracovních sil, což vede k tlakům na zaměstnanost v terciéru. Jeho absorpční schopnost je značně vyčerpaná, přesto MSK patří regionům s nižší

zaměstnaností ve službách (o 4,4% méně než v ČR), tabulka 4.

Řešení zaměstnanosti uvolňovaných pracovníků vyvolává potřebu tvorby nových pracovních míst, důraz je kladen zejména na malé a střední podnikání. Rozlišujeme-li podniky na nefinanční podniky, finanční a vládní instituce, domácnosti a neziskové instituce sloužící domácnostem, je nejvíce zaměstnanců v nefinančních podnicích a nejméně v neziskových institucích, projevuje se poklesem zaměstnanosti v soukromých národních institucích, což způsobují podmínky pro podnikání u nás. Srovnáme-li soukromý a veřejný sektor, je vyšší zaměstnanost v soukromém sektoru národním, má však nepatrnou klesající tendenci. V soukromém sektoru se zahraniční kontrolou dochází k růstu zaměstnanosti, což je důsledkem fungování nadnárodních řetězců a příchu zahraničních investorů.

Tabulka 4 Struktura zaměstnanosti podle sektorů – jejich podíl v % v ČR a MSK

Rok	Region	Primární sektor	Sekundární sektor	Terciární sektor
1990	ČR	15,3	41,9	42,8
1999	ČR	6,6	39,3	54,1
2000	ČR	6,5	39,2	54,1
2000	MSK	3,3	43,8	52,8
2001	ČR	4,8	40,0	55,2
2001	MSK	2,6	43,6	53,7
2002	ČR	4,8	39,6	55,6
2002	MSK	2,8	43,5	53,7
2003	ČR	4,5	39,4	56,1
2003	MSK	3,1	45,0	52,0
2004	ČR	4,3	39,2	56,5
2004	MSK	3,0	44,8	52,1

Pramen: www.czso.cz.

Struktura odvětvové zaměstnanosti kopíruje tendence projevující se v sektorové zaměstnanosti, tedy odvětví spadající do primárního sektoru vykazují klesající trend a odvětví patřící do terciéru se vyznačují většinou růstem zaměstnanosti. Podle odvětvové klasifikace ekonomických činností (OKEČ) u zaměstnanosti v jednotlivých odvětvích nedošlo ve sledovaném období k výrazným změnám. Výjimkou je těžba surovin (v ČR z 77,2 na 58,6 tis. zaměstnanců a v MSK „pouze“ z 38 na 28 tis. zaměstnanců), viz tabulka 5. Zvyšující zaměstnanost se projevuje v odvětví zdravotnictví a sociální péče; veterinární činnosti a ostatní veřejné, sociální a osobní služby, největší nárůst zaznamenalo odvětví Domácnosti zaměstnávající personál. Nejvyšší zaměstnanost je u vysokoškolsky vzdělaných osob (v roce 2004 - 77,7%) a nejnižší zaměstnanost se dotýká obyvatel se základním vzděláním a bez vzdělání (21,2%). Z hlediska pohlaví mají větší podíl na zaměstnanosti v odvětvích ženy.

Tabulka 5 Odvětvová struktura zaměstnanosti v tis. osob

Rok	Region	Odvětví	Počet
1999	ČR	zemědělství, myslivost a	200.7

		související činnosti	
1999	Moravskoslezský	dtto	14.1
2000	ČR	dtto	190.2
2000	Moravskoslezský	dtto	12.6
2001	ČR	dtto	177.8
2001	Moravskoslezský	dtto	9.1
2002	ČR	dtto	184.2
2002	Moravskoslezský	dtto	10.7
2003	ČR	dtto	172.1
2003	Moravskoslezský	dtto	11.2
2004	ČR	dtto	162.9
2004	Moravskoslezský	dtto	11.1
1999	ČR	lesní hospodářství, rybolov a chov ryb	46.6
1999	Moravskoslezský	dtto	3.6
2000	ČR	dtto	50.5
2000	Moravskoslezský	dtto	4.7
2001	ČR	dtto	47.4
2001	Moravskoslezský	dtto	4.9
2002	ČR	dtto	43.7
2002	Moravskoslezský	dtto	4.2
2003	ČR	dtto	41.1
2003	Moravskoslezský	dtto	4.8
2004	ČR	dtto	39.4
2004	Moravskoslezský	dtto	4.8
1999	ČR	dobývání nerostných surovin	77.2
1999	Moravskoslezský	dobývání nerostných surovin	38.0
2000	ČR	dobývání nerostných surovin	70.4
2000	Moravskoslezský	dobývání nerostných surovin	32.0
2001	ČR	dobývání nerostných surovin	67.1
2001	Moravskoslezský	dobývání nerostných surovin	29.7
2002	ČR	dobývání nerostných surovin	61.1
2002	Moravskoslezský	dobývání nerostných surovin	27.7
2003	ČR	dobývání nerostných surovin	53.3
2003	Moravskoslezský	dobývání nerostných surovin	23.9
2004	ČR	dobývání nerostných surovin	58.6
2004	Moravskoslezský	dobývání nerostných surovin	28.1
1999	ČR	zpracovatelský průmysl	1307.8
1999	Moravskoslezský	zpracovatelský průmysl	157.2
2000	ČR	zpracovatelský průmysl	1281.5
2000	Moravskoslezský	zpracovatelský průmysl	149.5
2001	ČR	zpracovatelský průmysl	1310.4
2001	Moravskoslezský	zpracovatelský průmysl	153.3
2002	ČR	zpracovatelský průmysl	1318.2
2002	Moravskoslezský	zpracovatelský průmysl	154.1
2003	ČR	zpracovatelský průmysl	1 294.3
2003	Moravskoslezský	zpracovatelský průmysl	157.8
2004	ČR	zpracovatelský průmysl	1 274.2
2004	Moravskoslezský	zpracovatelský průmysl	153.9
1999	ČR	výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	83.7
1999	Moravskoslezský	dtto	8.0
2000	ČR	dtto	77.5
2000	Moravskoslezský	dtto	8.0
2001	ČR	dtto	87.3
2001	Moravskoslezský	dtto	7.5
2002	ČR	dtto	83.8
2002	Moravskoslezský	dtto	10.4
2003	ČR	dtto	77.1
2003	Moravskoslezský	dtto	9.6
2004	ČR	dtto	76.2
2004	Moravskoslezský	dtto	8.2
1999	ČR	stavebnictví	443.2
1999	Moravskoslezský	stavebnictví	47.5
2000	ČR	stavebnictví	439.0
2000	Moravskoslezský	stavebnictví	42.9
2001	ČR	stavebnictví	427.7
2001	Moravskoslezský	stavebnictví	39.5

2002	ČR	stavebnictví	425.2
2002	Moravskoslezský	stavebnictví	41.1
2003	ČR	stavebnictví	438.7
2003	Moravskoslezský	stavebnictví	47.4
2004	ČR	stavebnictví	435.6
2004	Moravskoslezský	stavebnictví	44.1
1999	ČR	obchod, opravy motor. vozidel a spotřeb. zboží	640.6
1999	Moravskoslezský	dtto	63.0
2000	ČR	dtto	612.9
2000	Moravskoslezský	dtto	71.2
2001	ČR	dtto	604.9
2001	Moravskoslezský	dtto	65.2
2002	ČR	dtto	619.8
2002	Moravskoslezský	dtto	67.0
2003	ČR	dtto	627.8
2003	Moravskoslezský	dtto	62.1
2004	ČR	dtto	630.9
2004	Moravskoslezský	dtto	62.0
1999	ČR	pohostinství a ubytování	157.4
1999	Moravskoslezský	pohostinství a ubytování	15.9
2000	ČR	pohostinství a ubytování	156.3
2000	Moravskoslezský	pohostinství a ubytování	13.7
2001	ČR	pohostinství a ubytování	158.7
2001	Moravskoslezský	pohostinství a ubytování	16.0
2002	ČR	pohostinství a ubytování	170.5
2002	Moravskoslezský	pohostinství a ubytování	18.5
2003	ČR	pohostinství a ubytování	170.7
2003	Moravskoslezský	pohostinství a ubytování	21.2
2004	ČR	pohostinství a ubytování	174.8
2004	Moravskoslezský	pohostinství a ubytování	19.4
1999	ČR	doprava, skladování a spoje	371.0
1999	Moravskoslezský	doprava, skladování a spoje	41.5
2000	ČR	doprava, skladování a spoje	373.2
2000	Moravskoslezský	doprava, skladování a spoje	45.1
2001	ČR	doprava, skladování a spoje	362.6
2001	Moravskoslezský	doprava, skladování a spoje	42.8
2002	ČR	doprava, skladování a spoje	367.6
2002	Moravskoslezský	doprava, skladování a spoje	40.7
2003	ČR	doprava, skladování a spoje	358.8
2003	Moravskoslezský	doprava, skladování a spoje	36.9
2004	ČR	doprava, skladování a spoje	364.0
2004	Moravskoslezský	doprava, skladování a spoje	36.1
1999	ČR	peněžnictví a pojišťovnictví	98.8
1999	Moravskoslezský	peněžnictví a pojišťovnictví	9.4
2000	ČR	peněžnictví a pojišťovnictví	99.6
2000	Moravskoslezský	peněžnictví a pojišťovnictví	9.50
2001	ČR	peněžnictví a pojišťovnictví	101.4
2001	Moravskoslezský	peněžnictví a pojišťovnictví	9.0
2002	ČR	peněžnictví a pojišťovnictví	95.2
2002	Moravskoslezský	peněžnictví a pojišťovnictví	7.5
2003	ČR	peněžnictví a pojišťovnictví	96.3
2003	Moravskoslezský	peněžnictví a pojišťovnictví	6.1
2004	ČR	peněžnictví a pojišťovnictví	93.6
2004	Moravskoslezský	peněžnictví a pojišťovnictví	6.9
1999	ČR	nemovitosti, pronájem, služby pro podniky, výzkum a vývoj	256.5
1999	Moravskoslezský	dtto	21.5
2000	ČR	dtto	266.0
2000	Moravskoslezský	dtto	19.9
2001	ČR	dtto	256.00
2001	Moravskoslezský	dtto	21.9
2002	ČR	dtto	269.1
2002	Moravskoslezský	dtto	24.2
2003	ČR	dtto	284.9
2003	Moravskoslezský	dtto	22.0
2004	ČR	dtto	281.5

2004	Moravskoslezský	dtto	22.0
1999	ČR	veřejná správa, obrana a sociální zabezpečení	336.50
1999	Moravskoslezský	dtto	35.5
2000	ČR	dtto	342.9
2000	Moravskoslezský	dtto	33.6
2001	ČR	dtto	339.3
2001	Moravskoslezský	dtto	37.3
2002	ČR	dtto	325.7
2002	Moravskoslezský	dtto	37.2
2003	ČR	dtto	311.9
2003	Moravskoslezský	dtto	35.8
2004	ČR	dtto	322.5
2004	Moravskoslezský	dtto	34.4
1999	ČR	školství	286.70
1999	Moravskoslezský	školství	36.8
2000	ČR	školství	298.9
2000	Moravskoslezský	školství	36.1
2001	ČR	školství	300.0
2001	Moravskoslezský	školství	37.1
2002	ČR	školství	309.1
2002	Moravskoslezský	školství	36.5
2003	ČR	školství	287.8
2003	Moravskoslezský	školství	32.4
2004	ČR	školství	279.0
2004	Moravskoslezský	školství	32.1
1999	Moravskoslezský	zdravotnictví, veterin. a sociál. činnosti	32.1
2000	ČR	dtto	290.7
2000	Moravskoslezský	dtto	34.3
2001	ČR	dtto	304.3
2001	Moravskoslezský	dtto	36.6
2002	ČR	dtto	304.2
2002	Moravskoslezský	dtto	39.2
2003	ČR	dtto	306.9
2003	Moravskoslezský	dtto	37.9
2004	ČR	dtto	323.6
2004	Moravskoslezský	dtto	39.0
1999	ČR	ostatní veřej., sociální a osobní služby	176.1
1999	Moravskoslezský	dtto	17.8
2000	ČR	dtto	175.8
2000	Moravskoslezský	dtto	16.1
2001	ČR	dtto	178.20
2001	Moravskoslezský	dtto	17.7
2002	ČR	dtto	179.4
2002	Moravskoslezský	dtto	17.4
2003	ČR	dtto	185.1
2003	Moravskoslezský	dtto	17.7
2004	ČR	dtto	184.4
2004	Moravskoslezský	dtto	20.0
1999	ČR	soukř. domácnosti s domácím personálem	1.80
1999	Moravskoslezský	dtto	0.20
2000	ČR	dtto	1.70
2000	Moravskoslezský	dtto	0.10
2001	ČR	dtto	1.30
2001	Moravskoslezský	dtto	0.00
2002	ČR	dtto	3.30
2002	Moravskoslezský	dtto	0.20
2003	ČR	dtto	4.3
2003	Moravskoslezský	dtto	0
2004	ČR	dtto	3.2
2004	Moravskoslezský	dtto	0.5
1999	ČR	extraterritoriální organizace a spolky	1.50
1999	Moravskoslezský	dtto	0.30
2000	ČR	dtto	2.00

2000	Moravskoslezský	dtto	0.40
2001	ČR	dtto	0.80
2001	Moravskoslezský	dtto	0.00
2002	ČR	dtto	1.10
2002	Moravskoslezský	dtto	0.00
2003	Moravskoslezský	dtto	-
2004	ČR	dtto	-
2004	Moravskoslezský	dtto	-
1999	ČR	nezjištěno	1.30
1999	Moravskoslezský	nezjištěno	0.10
2000	ČR	nezjištěno	2.40
2000	Moravskoslezský	nezjištěno	0.80
2001	ČR	nezjištěno	2.60
2001	Moravskoslezský	nezjištěno	0.50
2002	ČR	nezjištěno	3.80
2002	Moravskoslezský	nezjištěno	0.10
2003	ČR	nezjištěno	1.2
2003	Moravskoslezský	nezjištěno	-
2004	ČR	nezjištěno	1.2
2004	Moravskoslezský	nezjištěno	-

Pramen: www.czso.cz

Míra nezaměstnanosti¹ v MSK dosahuje vždy nejvyšších hodnot ve srovnání s ostatními kraji a pohybuje se nad republikovými hodnotami, což je dáno strukturou ekonomicky regionu a tedy strukturálními problémy. Projevuje se výrazný nesoulad mezi strukturou kvalifikace uchazečů o zaměstnání a požadavky zaměstnavatelů, což je příčinou regionálních rozdílů v míře nezaměstnanosti, které přetrvávají. V MSK dosahuje míra nezaměstnanosti až dvojnásobné výše a kraj se pohybuje na 1. nebo 2. místě, viz tabulka 6. Míra

nezaměstnanosti z hlediska pohlaví je větší u žen, a to jak z hlediska věkového složení, tak i z hlediska dosaženého vzdělání. Výjimku tvoří nižší míra nezaměstnanosti u žen pokud se jedná o kategorii základní vzdělání a bez vzdělání. Podle věku v roce 2004 byla počtem zaměstnaných nejčetnější věková skupina 30 – 34 let. Největší nárůst od roku 2002 (o 43,3 %), nastal u věkové skupiny 55 – 59 let. Z hlediska vzdělání, je největší počet nezaměstnaných se základním vzděláním a bez vzdělání. V mírách nezaměstnanosti podle pohlaví, věku a vzdělání přetrvávají výrazné rozdíly. Negativním jevem byl také růst podílu dlouhodobě nezaměstnaných.

Tabulka 6 Míra nezaměstnanosti v % k 31. 12. v ČR a MSK

Ukazatel	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Míra registrované nezaměstnanosti v ČR ¹⁾	9,37	8,78	8,90	9,81	10,31	10,33
Míra registrované nezaměstnanosti v MSK ¹⁾	14,9	15,13	15,11	15,89	16,84	16,85
Obecná míra nezaměstnanosti (ILO) v ČR	.	7,3	6,7	5,9	6,1	7,0
z toho ženy	.	10,6	9,9	9,0	9,9	9,9
Obecná míra nezaměstnanosti (ILO) v MSK	.	14,3	14,3	13,3	14,7	14,5
z toho ženy	.	16,9	17,4	16,3	18,8	17,8

¹⁾ podle metodiky platné do 30. 6. 2004.

Pramen: www.mpsv.cz

¹ Porovnání různých definic míry nezaměstnanosti

	Čísel	Jmenovatel
MPSV – „stará“ (měsíční periodicitu)	Celkový počet uchazečů o zaměstnání registrovaných na úřadech práce ke konci měsíce.	Zaměstnaní podle VŠPS + uchazeči podle definice z čísel (průměr za poslední 4 čtvrtletí).
MPSV – „nová“ (měsíční periodicitu)	Od 1. 7. 2004 počet dosažitelných, neumístěných uchazečů o zaměstnání, občanů ČR a občanů EU (EHP) registrovaných na úřadech podle místa bydliště; kteří mají v omezeném rozsahu možnost pracovat, ke konci měsíce.	Zaměstnaní podle VŠPS (průměr za poslední 4 čtvrtletí) + uchazeči podle definice z čísel (průměr za poslední 4 čtvrtletí) + počet cizinců z třetích zemí s platným povolením k zaměstnávání a občanů EU registrovaných na ÚP jako zaměstnanci (průměr za poslední 4 čtvrtletí) a cizinců s platným živnost. oprávněním (průměr za poslední 2 pololetí).
VŠPS (čtvrtletní periodicitu)	Průměrný počet nezaměstnaných v aktuálním čtvrtletí (splňujících současně 3 podmínky: nepracoval, aktivně práci hledá, schopen nástupu do 14 dní) podle VŠPS.	Pracovní síla v aktuálním čtvrtletí (zaměstnaní v NH celkem /pracující v daném čtvrtletí alespoň 1 hodinu/ + nezaměstnaní) podle VŠPS.

MSK byl k 31.12.2004 mezi čtrnácti kraji na 1. místě v absolutní výši 105,5 tisíc nezaměstnaných celkem, z toho u žen, u absolventů škol a mladistvých i u osob se zdravotním postižením, ale také počtem uchazečů připadajících na 1 volné pracovní místo. V registrované míře nezaměstnanosti (metodika do 30.6.2004) je kraj s úrovní 16,85% na 2. místě. Počet volných pracovních míst procentuálně od roku 2002 roste a ve srovnání s ČR je v kraji na úrovni 5,22%, tabulka 7. Důležitou kategorií v tomto počtu hrají absolventi, kde počet uchazečů – absolventů na 1 volné pracovní místo pro absolventy od roku 2001 rovněž roste a představuje cca pětinu (ČR 6,54, MSR 30,27). Počet uchazečů na jedno volné pracovní místo od roku 2000 také roste a dosáhl hodnoty 39,4 ve srovnání s ČR, kde počet činil cca 10,6 uchazečů. Počet uchazečů o zaměstnání tvoří s více než 50% muži.

Tabulka 7 Volná pracovní místa a počet uchazečů v MSK

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2004 (ČR)
Uchazeči o zaměstnání (osoby)	93 686	94 609	94 226	101 214	106 304	105 486	541 675

<i>z toho ženy</i>	44 848	45 193	45 335	48 388	51 013	52 096	276 254
<i>Volná prac. místa</i>	1 700	2 973	2 566	2 301	2 403	2 674	51 203
<i>% podíl</i>	4,84	5,71	5,46	5,66	5,98	5,22	-

Pramen: www.czso.cz.

Moravskoslezský kraj ve srovnání s ČR dosahuje nižších hodnot průměrné měsíční hrubé mzdy, která vykazuje neustále rostoucí tendenci (ČR 18 035 Kč, MSK 16 909 Kč), tabulka 8. Region vykazuje nejnížší tempa růstu, neboť se jedná o region nejvíce postižený negativními dopady restrukturalizace. Z pohledu jednotlivých odvětví jsou největší mzdy v peněžnictví a pojišťovnictví, u zaměstnanců podniků s nebezpečnou či fyzicky náročnou výrobou, tj. v podnicích s výrobou chemických látek, přípravků, léčiv a chemických vláken, těžbou nerostných surovin, výrobou a rozvodem elektřiny, plynu a vody a výrobou základních kovů, hutních a kovodělných výrobků. Ve všech těchto podnicích je průměrná hrubá měsíční mzda přes 20 tisíc Kč (rok 2004). Naopak nejnížší mzdy jsou v zemědělství, tabulka 9. Největší meziregionální rozdíly jsou u příjmů z podnikání. Výše příjmů z podnikání vztažena na jednoho člena domácnosti je v Praze na dvojnásobné úrovni ČR a na opačné straně je v MSK, který dosahuje poloviny celorepublikového průměru. Diferenciace mezd se silně zvyšuje s vyšším stupněm vzdělání. Rozdíly ve mzdách mužů a žen přetrvávají. Ženy pobírají zhruba tři čtvrtiny průměrné mzdy mužů a ve sledovaném období se poměr průměrných mezd žen na mzdě mužů mírně zvyšoval. Ve struktuře průměrné měsíční mzdy byl v roce 2004 MSK charakteristický ve srovnání s ostatními regiony nižší vahou základní složky (11. pořadí) a náleží mezi ty, kteří mají vyšší podíl náhrad mezd (2. pořadí), příplatků za práci přesčas (3. pořadí) a ostatních příplatků (4. pořadí).

Tabulka 8 Vývoj mezd v ČR a MSK v letech 1993-2004

Rok	průměrná nominální mzda v Kč		
	ČR	MSK	podíl na ČR
1999	12 655	12 351	97,6
2000	13 490	12 966	96,1
2001	14 640	14 049	95,96
2002	15 866	14 912	93,99
2003	16 920	15 851	93,68
2004	18 035	16 909	93,75

Pramen: Ročenky HN 1997, 1999, 2000, 2002, 2003, Evropský obchod v číslech I-IV. Ročenka evropského obchodu. Praha: MPO, Mag Consulting, 1999-2004, s. 22,17,17,26,31, vlastní výpočty.

Tabulka 9 Průměrné hrubé měsíční mzdy v odvětvích národního hospodářství v Kč v roce 2004

Ukazatel	ČR	MSK
Celkem	18 035	16 909

A Zemědělství, myslivost, lesnictví	13 146	12 501
B Rybolov a chov ryb	15 368	18 524
C - E Průmysl celkem, v tom:	17 502	15 506
C Těžba nerostných surovin	21 152	10 107
D Zpracovatelský průmysl	17 035	16 874
E Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	22 628	20 263
F Stavebnictví	18 071	13 438
G Obchod; opravy motorových vozidel a výrobků pro osobní potřebu a převážně pro domácnost	18 346	17 929
H Ubytování a stravování	12 998	16 432
I Doprava, skladování a spoje	19 418	16 283
J Finanční zprostředkování	35 426	13 019
K Činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmu; podnikatelské činnosti	19 581	16 909
L Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	20 490	12 501
M Vzdělávání	16 415	18 524
N Zdravotnictví a sociální péče; veterinární činnosti	16 753	15 506
O Ostatní veřejné, sociální a osobní služby	14 738	15 020

Pramen: www.czso.cz.

Z regionálního porovnání celkových příjmů na osobu vyplývá, že MSK je na posledním místě a zaostává za průměrem ČR o 11,7%. Nejméně příznivá situace odráží hospodářské a sociální problémy regionu, řadíme se mezi tři kraje nejvíce postižené nezaměstnaností. Příjmy domácností jsou tvořeny pracovními příjmy (cca 83%), sociálními příjmy (cca 12%) a ostatními (5%), viz tabulka 10. Podíl sociálních příjmů na celkových příjmech byl v roce 2002 regionálně diferencovaný. Největší rozdíl byl mezi 15% v Praze proti 28,8% v MSK. V moravských krajích je podíl sociálních příjmů dlouhodobě nadprůměrný, v druhé polovině 90. let 20. století v Severomoravském kraji podíl sociálních příjmů vzrostl z 1/4 na 1/3. V MSK byly nejvyšší částky z vyplacených dávek státní sociální podpory vypláceny na přidavcích na děti a na rodičovských přidavcích a také od roku 2000 stoupily nejvíce ze všech uvedených dávek stoupily, tabulka 11.

Příjmy domácností jsou realizovány nejen na uspokojení základních potřeb. Největší je podíl výdajů na potraviny a bydlení a nejmenší podíl pak činí výdaje na vzdělání a na zdraví, viz tabulka 12.

Tabulka 10 Struktura nominálních čistých peněžních příjmů domácností v letech 1993 - 2004 (měsíční průměr na 1 člena domácnosti)

Příjem domácnosti		1999	2000	2001	2002	2003	2004
<i>Pracovní</i>	<i>abs.Kč</i>	5873	5985	6490	6550	6981	7355
	<i>podíl v %</i>	83,1	82,7	83,2	81,7	82,4	83,1
<i>Sociální</i>	<i>abs.Kč</i>	761	841	871	999	984	1021
	<i>podíl v %</i>	10,8	11,6	11,2	12,5	11,6	11,5
<i>Ostatní</i>	<i>abs.Kč</i>	429	408	438	465	506	477
	<i>podíl v %</i>	6,1	5,7	5,6	5,8	6,0	5,4

Pramen: www.czso.cz.

Tabulka 11 Dávky státní sociální podpory v mil. Kč

Ukazatel	2000	2001	2002	2003	2004
<i>Priznané dávky</i>	5 862 201	5 477 149	5 459 499	5 352 437	5 539 422
<i>Vyplacené dávky</i>	4 489,5	4 505,5	4 754,5	4 545,3	5 145,4
<i>z toho:</i>					
<i>přídavek na dítě</i>	1 734,1	1 746,3	1 826,4	1 719,4	2 164,1
<i>sociální příspěvek</i>	912,8	909,8	950,4	894,4	827,4
<i>příspěvek na bydlení</i>	468,8	511,7	572,5	543,4	501,0
<i>příspěvek na dopravu</i>	127,7	141,1	156,0	152,0	102,7
<i>rodičovský příspěvek</i>	1 001,0	991,6	1 019,5	1 000,6	1 309,4
<i>zaopatřovací příspěvek</i>	2,6	2,3	2,3	1,1	0,7
<i>pěstounská péče</i>	55,8	60,3	65,4	68,9	75,5
<i>z toho:</i>					
<i>na potřeby dítěte</i>	40,9	.	48,6	51,5	56,6
<i>odměna pěstouna</i>	12,6	.	15,0	15,5	16,5
<i>porodné</i>	73,6	77,0	97,4	51,5	100,3
<i>pohřebné</i>	64,8	63,8	64,6	15,5	64,3

Pramen: www.mpsv.cz, příspěvek na dopravu byl ukončen v červnu 2004.

Tabulka 12 Struktura nominálních čistých peněžních výdajů jednotlivých typů domácností v letech 1999 - 2004 (měsíční průměr na 1 člena domácnosti) v %

Výdaje		1999	2000	2001	2002	2003	2004
<i>Potraviny, nealkoholické nápoje</i>	Kč	1331	1344	1416	1408	1416	1466
	% podíl	20,0	19,8	19,8	19,2	18,3	18,4
<i>Alkoholické nápoje, tabák</i>	Kč	203	201	203	210	209	211
	% podíl	3,0	3,0	2,8	2,9	2,7	2,6
<i>Odivání a obuv</i>	Kč	459	448	474	474	468	459
	% podíl	6,9	6,6	6,6	6,5	6,0	5,8
<i>Bydlení, voda, energie, paliva</i>	Kč	1008	1073	1144	1268	1317	1333
	% podíl	15,1	15,8	16,0	17,3	17,0	16,7
<i>Bytové vybavení, zařízení domácnosti; opravy</i>	Kč	488	455	462	474	489	487
	% podíl	7,3	6,7	6,5	6,5	6,3	6,1
<i>Zdraví</i>	Kč	92	90	103	107	119	123
	% podíl	1,4	1,3	1,4	1,5	1,5	1,5
<i>Doprava</i>	Kč	799	722	775	723	842	881
	% podíl	12,0	10,6	10,9	9,8	10,9	11,1
<i>Pošty a telekomunikace</i>	Kč	147	220	260	275	312	340
	% podíl	2,2	3,2	3,6	3,7	4,0	4,3

<i>Rekreace a kultura</i>	Kč	722	700	731	750	793	831
	% podíl	10,8	10,3	10,2	10,2	10,2	10,4
<i>Vzdělání</i>	Kč	37	39	43	45	54	50
	% podíl	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,6
<i>Stravování a ubytování</i>	Kč	328	357	380	387	416	431
	% podíl	4,9	5,3	5,3	5,3	5,4	5,4
<i>Ostatní zboží a služby</i>	Kč	591	575	621	675	723	762
	% podíl	8,9	8,5	8,7	9,2	9,3	9,6
<i>Jiná vydání</i>	Kč	453	564	523	549	596	593
	% podíl	6,8	8,3	7,3	7,5	7,7	7,4

Pramen: www.czso.cz.

V sociální oblasti jsou největším problémem nízké příjmy domácností. Pokud jde o celkové příjmy na osobu v domácnosti je kraj na posledním místě v ČR s nejnižšími příjmy. Meziregionální rozdíly v celkových čistých měsíčních příjmech na jednu domácnost jsou nižší než v případě příjmů na osobu, ale i z tohoto pohledu je MSK s příjmem 17.282 Kč na posledním místě v ČR. Přesnější vyjádření příjmů ve vztahu k domácnostem dostaneme, pokud je vztáhneme k životnímu minimu (ŽM). To je ovlivněné velikostí domácností a bere se v úvahu také počet a jejich věk. Ve vztahu k životnímu minimu je v tomto kraji 4,8% domácností pod životním minimem, zatímco v celé ČR je to jen 3,3% domácností, viz tabulka 13. Variační rozpětí v regionech se pohybovalo od 6,3% do 1,2% (Praha). Nejvíce domácností žijících pod úrovní životního minima (6,3%) je v KVK a ZLK na druhém místě je ULK a třetím místě je MSK. V MSK se nemalý počet domácností (až 17,7%) nachází jen mírně nad hranicí ŽM, což je interval 1,00 až 1,49 ŽM. V regionu je vyšší koncentrace domácností s průměrnými a mírně podprůměrnými příjmy. Z hlediska podílu domácností s čistým peněžním příjmem vyšším než trojnásobek životního minima je kraj až na 12. místě, největší procento domácností je v Praze (39,1%) a STČ 27,2%.

Tabulka 13 Podíl domácností s čistým peněžním příjmem nižším a vyšším než životní minimum v % v roce 2002

Ukazatel	ČR	Praha	MSK
Podíl domácností s čistým peněžním příjmem nižším než životní minimum	3,3	1,2	4,8
Podíl domácností s čistým peněžním příjmem vyšším než trojnásobek životního minima	19,7	39,1	14,2

Pramen: www.czso.cz.

Hodnotíme-li vývoj obyvatel Moravskoslezského kraje z hlediska pohlaví, vykazuje větší podíl na jejich počtu než u mužů. Z pohledu věkové struktury je nejvíce obyvatel v produktivním věku. Klesající tendenci v MSK

vykazuje míra ekonomické aktivity obyvatel, zatímco ekonomicky neaktivní obyvatelstvo má mírně rostoucí trend, a to vyvolává rostoucí požadavky na sociální oblast. V oblasti zaměstnanosti je nejvíce obyvatel zaměstnaných v terciárním sektoru a nejméně v primárním sektoru, což se odráží v odvětvové struktuře zaměstnanosti. V jednotlivých odvětvích však ve sledovaném období nedošlo k podstatným změnám. V odvětvové a sektorové struktuře kraj kopíruje tendence v České republice stejně jako je tomu z hlediska věkové struktury obyvatel. Vzdělanostní struktura obyvatel regionu odráží dřívější orientaci kraje na hornictví a zpracování surovin a nese sebou řadu problémů spojených se strukturální nezaměstnaností jako důsledek restrukturalizace regionu. Problém restrukturalizace se odráží v nezaměstnanosti regionu, která vysoce převyšuje celostátní průměr, neboť jednotlivé oblasti regionu dosahují až dvojnásobné výše. Pozice absolventů v regionu není povzbudivá a jejich počet je ve srovnání s ČR pětinašobně vyšší. Úroveň mezd v regionu je nejvyšší než v ČR v peněžnictví a pojišťovnictví a nejnižší v zemědělství, ovšem nůžky mezi celorepublikovou úrovní a krajem se prohlubují, což má své sociální důsledky a odráží se v životní úrovni obyvatel regionu. Zaměření hospodářské činnosti v MSK přináší nemalé problémy související s restrukturalizací regionu, s řešením sociálních problémů zejména spojených s výší nezaměstnanosti související hlavně s těžkým průmyslem.

Literatura:

- [1] www.czso.cz
- [2] www.mpsv.cz
- [3] www.kr.moravskolsezsky.cz
- [4] www.cnb.cz